

Convergerende Stroom - Internationale Waterambitie

Inhoudsopgave	Pagina
1. Aanleiding en probleemstelling	2
2. Uitgangspunten	2
3. De integrale deltabenadering in stedelijke delta's als focus	3
4. Doelstellingen	5
5. Gezamenlijke activiteiten – drie pijlers	6
- Nederland is versterkt als Centre of Excellence	6
- Integrale benadering voor waterveiligheid en waterzekerheid is succesvol uitgedragen	7
- Buitenlandse partijen en Nederland dragen bij aan vergroten van lokale realisatiekracht	9
6. Afwegingskader	10
7. Tijdpad en Budget	11
Bijlagen	
i. Verklarende lijst van afkortingen	12
ii. Overzicht van activiteiten in de drie IWA-pijlers	13

Convergerende Stromen - Internationale Waterambitie

1. Aanleiding en probleemstelling

Het Wereld Economisch Forum ziet watercrises als bedreiging nummer 1 voor de wereldeconomie. Door bevolkingsgroei, economische groei, verstedelijking en veranderende leefpatronen neemt mondiaal de vraag naar water en de vervuiling ervan toe met als gevolg een stijgende druk op het ecosysteem. Tegelijkertijd kunnen mondiale klimaatveranderingen grote (lokale) invloed hebben op de weersomstandigheden en de daarmee samenhangende overstromingsrisico's en waterbeschikbaarheid. Duurzame toegang tot schoon drinkwater en sanitatie, en veilig kunnen wonen zijn universele mensenrechten.

De Nederlandse samenleving is nauw verbonden met het thema water. Ons land heeft internationaal een grote reputatie door zijn kennis en innovaties op het gebied van deltatechnologie, watertechnologie en maritieme technologie, en is voorloper op de integrale benadering¹, de preventieve en participatieve aanpak, en (internationale) watergovernance. Bij complexe en urgente watervraagstukken benaderen andere landen Nederland vaak om advies en mede-uitvoering. De inzet van onze kennis is in deze het vertrekpunt voor internationale samenwerking en het verkrijgen van een groter aandeel bij de uitvoering van werken. Maar andere landen hebben aanvullende kennis die de moeite waard is te matchen met de Nederlandse. Ons land is er dus bij gebaat om kennis uit het buitenland te halen, en intensief met anderen in het buitenland samen te werken. Dat is ook van belang om te blijven innoveren.

De schaal, urgentie en complexiteit van de wateruitdagingen vragen om een holistische en internationale aanpak, waarbij diplomatie, innovatie, partnerschappen, nieuwe financieringsmechanismen hand in hand gaan. Daarom hebben de ministeries van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu besloten om intensiever samen te werken om efficiency en effectiviteit te vergroten, en expertise vanuit de uitvoering (waterschappen, drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) nauwer te betrekken. Waterdiplomatie wordt krachtiger ingezet door het combineren van expertise op het gebied van governance en diplomatie. De Internationale Waterambitie (IWA) beschrijft het kader voor deze intensieve samenwerking.

2. Uitgangspunten

Het bestaand beleid² is onverminderd relevant en vertrekpunt² voor de IWA. De huidige beleidsstukken sluiten nauw bij elkaar aan, al verschillen de accenten en invalshoeken. De IWA biedt het perspectief om deze beleidsstukken te verbinden, en de inzet en acties te integreren: in de IWA werken de drie ministeries vanuit een gezamenlijke visie. Zij werken wel ieder met hun eigen mandaat. Het werk is gekoppeld aan de inzet en expertise van publieke waterbeheerders en drinkwaterbedrijven, het bedrijfsleven en de kennisinstellingen en meer specifiek de ambities van de Topsector Water en andere relevante topsectoren en niet-gouvernementele organisaties (NGOs). Als partners met ieder zijn specifieke krachten vullen ze elkaar aan.

---

¹ Integraal omvat zowel inhoud (alle gebruiksfuncties en de ecologie van het gebied) als proces (governance, publiek/privaat, beheer en onderhoud) en waardeketens.

² De belangrijkste beleidsstukken zijn: *Water voor Ontwikkeling* (Kamerstuk 32 605, nr. 65, 2012); *Wat de Wereld Verdient* (Kamerstuk 33625, nr. 1, 2013); *Water verdient het (advies van de Topsector Water, 2011)*; *Naar de Top, het bedrijvenbeleid* (overheidsidentificatienr. 1003214369000, 2011); *Nationaal Waterplan I* (Nederland werkt Wereldwijd met Water, hfst 6, 2009); *Nationaal Waterplan II* (IenM/BSK-2014/258630, hfst 7, 2014); *De Nederlandse Maritieme Strategie* (IenM/BSK-2014/278979).

Een meer holistische benadering van de wereldwijde waterproblematiek vergt ook verbinding met het beleid op het gebied van landbouw/voedsel, maritiem, energie en klimaat en zal onderdeel zijn van de diplomatieke relatie met andere landen. De IWA biedt het kader om diverse (financierings-) instrumenten gecoördineerd in te zetten voor de uitvoering van het gezamenlijke beleid.

De waterproblematiek is breed en het werkveld van de drie ministeries eveneens. Wereldwijd zijn in stedelijke delta's de risico's rond waterveiligheid en waterzekerheid groot en urgent. Nederland heeft als stedelijke delta veel kennis en ervaring in huis. In de eerste 3 jaren (met doorkijk naar 2021) ligt daarom de focus van de IWA op stedelijke delta's en de hieraan toeleverende systemen (stroomgebieden en toeleverende ketens). De complexiteit van de problematiek vraagt om een integrale benadering. De gezamenlijke inzet van programma's en instrumenten concentreert zich op de participatieve en preventieve aanpak rond waterveiligheid en waterzekerheid: het tegengaan van overstromingsgevaar, waterschaarste, watervervuiling, en het bevorderen van innovatieve processen en logistiek/infrastructuur (transitie). Waterzekerheid in de deltagebieden betekent dat je ook de maritieme activiteiten in en om de delta's goed op orde moet hebben. De IWA-pilot bouwt voort op de langjarige samenwerking met de partnerlanden zoals in de programma's Water Mondiaal³, Partners voor Water en bilaterale relaties en staat open voor nieuwe kansen voor samenwerking. De focus is actueel gezien de klimaatproblematiek en biedt handelspotentieel door benutting van verdienkansen. Daarnaast past het zowel bij de op NL zelf van toepassing zijnde sustainable development goals (SDG) als bij de water gerelateerde doelstellingen van de SDG⁴ agenda. Deze focus van de IWA sluit tevens goed aan op de lopende initiatieven m.b.t. Sustainable Urban Delta's en Smart Cities.

In de IWA staan mensenrechten, gender, goed bestuur, maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid steeds centraal en vormen daarom basiscriteria bij het selecteren van prioritaire activiteiten.

3. De integrale deltabenadering in stedelijke delta's als focus

Waarom een focus op stedelijke delta's?

Iedere week verhuizen 1 miljoen mensen van het platteland naar de stad op zoek naar werk. In 2050 zullen 7 van de 10 mensen in steden wonen, waarvan ruim drie kwart in stedelijke delta's vanwege de gunstige omstandigheden voor handel, logistiek en voedsel(productie). Een groot deel van deze urbane groei zal plaatsvinden in ontwikkelingslanden.

De sterk verstedelijkende delta's hebben (drink)water, voedsel, energie en infrastructuur nodig, waardoor de claim op het watersysteem verder zal toenemen. Daarnaast vormen mede onder invloed van veranderend klimaat en landgebruik problemen als watervervuiling, grondwaterdaling, overstromingen en zeespiegelstijging, belangrijke uitdagingen. Ter illustratie:

- *Delta's zijn gevoelig voor overstromingen, zowel vanuit de zee als de rivieren. Bescherming door de bouw van hoge dijken is echter vaak onbetaalbaar. In 2050 zal 15% van de wereldbevolking in overstromingsgevoelige regio's wonen, een derde meer dan nu en het merendeel in lage en midden-inkomenslanden.*
- *Veel deltametropolen hebben te maken met duizenden kilometers verouderde waterleidingen die meer water verspillen dan ze afleveren en waar een groot deel van de inwoners niet op is aangesloten (500 mln. armen wonen in*

³ De deltalanden zijn Bangladesh, Colombia, Egypte, Indonesië, Myanmar, Mozambique en Vietnam.

⁴ SDG – Sustainable Development Goals: In Verenigde Naties verband zijn dit jaar de 17 Sustainable Development Goals vastgesteld die als leidraad voor duurzame ontwikkeling 2015-2030 zullen gelden. SDG 6 is specifiek op water gericht, namelijk “**Verzekeren de beschikbaarheid en het duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen**”. Dit gaat in op alle aspecten van waterbeheer, van drinkwater en sanitatie tot stroomgebiedbeheer, van water efficiëntie tot tegengaan watervervuiling. Ook participatie en samenwerking zijn in deze doelen opgenomen. Andere SDGs raken eveneens aan water; zij zijn bijvoorbeeld gericht op robuuste infrastructuur, duurzame productieketens, schone oceanen, ecosysteembescherming, of gendergelijkheid.

sloppenwijken). Gebrekkige sanitatie en afvalverwerking leiden tot vervuilde waterlopen en bodems; oppompen van water veroorzaakt daling van grondwaterpeil en daardoor inklinking van de bodem. De stad haalt zijn drinkwater van steeds verder gelegen waterreservoirs.

- De groeiende stedelijke middenklasse consumeert steeds meer vlees en zuivelproducten, waardoor een toenemende hoeveelheid water nodig is voor de productie ervan. Dit terwijl de landbouw al een grootgebruiker van water is en in delta's verzilting van landbouwgebieden een extra risico vormt. Een grotere efficiëntie van het watergebruik in de voedselproductie en het herwinnen van voor de voedselproductie noodzakelijke grondstoffen is van eminent belang. De watervraag voor industriële productie en energie zal navenant stijgen. Grote hoeveelheden zijn nodig voor koeling van centrales en in productieprocessen. Bovenstroomse waterkrachtcentrales (binnen 20 jaar zullen wereldwijd 3700 dammen gebouwd worden) leveren schone energie, maar hebben vaak t grote sociale en ecologische gevolgen.
- Moderne havens en bevaarbare rivieren zijn cruciaal in de economische en sociale ontwikkeling van de delta. De enorme schaal van infrastructuur en (vaar- en weg)verkeer heeft echter grote invloed op het milieu en de leefbaarheid van de omgeving.

(Data: UNWater, World Resources Institute, Planbureau voor de Leefomgeving, Asian Development Bank)

De integrale deltabenadering zoekt naar optimale, bij voorkeur preventieve, oplossingen om stedelijke delta's en hun bewoners te beschermen tegen wateroverlast, -schaarste en -vervuiling en om duurzame economische ontwikkeling mogelijk te maken. De deltabenadering beschouwt het watersysteem van de stedelijke delta's, het toeleverende stroomgebied en het bijbehorende ecosysteem enerzijds, het water in de toeleveringsketens voor o.a. energie, drinkwater en voedsel, en transport anderzijds, en de processen die dit sturen en beïnvloeden. De deltabenadering werkt op basis van de principes van goed bestuur en inclusiviteit o.a. aan duurzaam rivier- en kustbeheer, stimuleert waterefficiëntere en schonere toeleveringsketens met veel aandacht voor circulaire (afval)waterstromen, en richt zich op socio-economische en ecologisch haalbare infrastructurele werken (waterkracht, dijken, havens). Overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bewoners maken samen afspraken over het ontwerp, de aanpak, betaling en compensatie. Bij grensoverschrijdende rivieren en internationale wateren is goede diplomatie relevant voor de samenwerking en organisatie van regionale opgaven en kan het een rol spelen in onderhandelingen bij belangenverschillen of -conflicten. De integrale deltabenadering verbindt ook deltatechnologie, watertechnologie, maritieme technologie en water governance.

De integrale deltabenadering wordt gevoed met kennis over deltatechnologie, watertechnologie, maritieme technologie en watergovernance.

Deltatechnologie

Deltatechnologie richt zich op de verbetering van waterveiligheid, waterbeheer en bescherming van de ecologie. In Nederland is veel kennis ontwikkeld op het gebied van de Delta Approach, natuurlijke waterkeringen, energie uit water, het beschikbaar stellen van voldoende zoetwater voor landbouw, natuur en drinkwater, en het tegengaan van verzilting. Ecologisch ontwerpen is geen doel op zich maar een middel om te komen tot duurzame, kosteneffectieve en daarmee breed gedragen oplossingen voor waterveiligheid, waterbeheer en duurzame aanleg, beheer en onderhoud.

Watertechnologie

Watertechnologie richt zich op waterefficiënte productieprocessen en het terugwinnen van energie en waardevolle stoffen uit de stedelijke waterketen. De Nederlandse watertechnologiesector kan bijdragen aan de vergroting van waterefficiëntie van de voedselproductie en de herwinning van grond- en reststoffen. Dit sluit aan bij de kabinetsinzet op een mondiale nutriëntenbalans en bij de Europese inzet voor resource efficiency.

Maritieme technologie

Maritieme technologie richt zich op de kennis van havens, vaarwegontwerp en goede (ICT) communicatie die bijdraagt aan veilig en goed transport. De maritieme sector kan bijdragen om de leefbaarheid van verstedelijkende delta's te vergroten, economische ontwikkeling te stimuleren en de impact van de scheepvaart op het milieu te verminderen. De maritieme sector levert ook componenten en kennis voor wind- en getijdenenergie en het kweken van zeewier.

Water governance

Water governance omvat de bestuurlijke en maatschappelijke samenwerking evenals de institutionele organisatie rondom alle aspecten van watergebruik en -beheer. Voor Nederland staat bij water governance de participatie in ontwerp en besluitvorming centraal en is de preventieve aanpak prioriteit. Samenwerking vindt plaats op lokaal, maar ook regionaal en internationaal niveau.

4. Doelstellingen

De IWA heeft als hoofddoel: **De waterveiligheid en waterzekerheid van stedelijke delta's en toeleverende systemen, en het Nederlandse aandeel daarin, is vergroot (2016-2021).** Nederlandse kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheidsinstanties (inclusief waterbeheerders) zullen een grotere bijdrage leveren aan waterveiligheid en waterzekerheid in stedelijke delta's en toeleverende systemen, en daarbij meer kansen voor Nederlandse bedrijvigheid en kennisontwikkeling benutten. De ambitie is om een duurzamere en efficiëntere omgang met water, betere preventie van risico's te bewerkstelligen en bij te dragen aan armoedebestrijding, voedselzekerheid en de circulaire economie.

UN-Water definieert *waterzekerheid* als volgt: "De capaciteit van een bevolking om duurzame toegang tot voldoende water van acceptabele kwaliteit zeker te stellen voor leefomgeving, welzijn en sociaal economische ontwikkeling, bescherming te bieden tegen watervervuiling en water-gerelateerde risico's (zoals overstromingen), en ecosystemen te kunnen behouden in een context van vrede en politieke stabiliteit." Voor Nederland zijn ook transport, scheepvaart en logistiek van oudsher elementen van waterzekerheid, aangezien havens en bevaarbare rivieren belangrijk zijn voor sociaaleconomische ontwikkeling. Deze brede definitie van waterzekerheid is op eenduidige wijze van toepassing op de IWA.

Met *toeleverende systemen* worden zowel de (grensoverschrijdende) toeleverende stroomgebieden als toeleverende waardeketens bedoeld die het stedelijke gebied voorzien van onder andere water, voedsel, energie en kennis. Deze ketens hebben veelal betrekking op het rurale gebied rondom het stedelijk gebied maar omvatten ook de internationale handel.

Met de IWA beogen BZ, EZ en I&M bij te dragen aan de volgende bredere maatschappelijke effecten:

- Preventie bevorderen zodat wereldwijde waterproblemen als overstromingen, watertekort en vervuild water beter kunnen worden aangepakt
- Verbeteren van de watergovernance in en tussen landen en vergroten van inzet van waterdiplomatie
- Verbeteren van de positie van kwetsbare groepen mensen in stedelijke delta's, ook in ontwikkelingslanden
- Bijdragen aan een gezond ecosysteem. Landbouw, scheepvaart en andere sectoren gaan efficiënt en schoon met water om
- Vergroten van het verdienvermogen van de Nederlandse watersector

De beoogde effecten passen binnen en dragen bij aan de wereldwijde maatschappelijke uitdagingen die zijn benoemd in de Horizon 2020⁵ agenda van de Europese Commissie en waar Nederlandse partijen samen met Europese partners aan samenwerken op het gebied van kennis en innovatie.

Succes in het realiseren van dit hoofddoel valt af te lezen aan:

- Waterveiligheid en waterzekerheid van minstens 8 stedelijke delta's is mede dankzij Nederlandse inzet meetbaar verbeterd: de Nederlandse inzet in deze delta's heeft bijgedragen aan concrete programma's en projecten die risico's van overstromingen en waterschaarste verkleinen en de kwaliteit van water verbeteren.
- Het bereiken van het doel van de Topsector Water: De toegevoegde waarde van de Nederlandse watersector is verdubbeld (t.o.v. 2010), vooral via export en uitvoeringsprojecten (per 2020).

---

⁵ De zeven kernpunten van Horizon 2020 zijn: Gezondheid, demografische veranderingen en welzijn; Voedselveiligheid, duurzame landbouw, marien- en maritiem onderzoek, bio-economie; Veilige, schone en efficiënte energie; Slim, groen en geïntegreerd vervoer; Klimaat, hulpbronefficiëntie, grondstoffen; Inclusieve en innovatieve samenleving; Veilige samenleving.

- De toeleveringsketens aan de deltasteden zijn verduurzaamd en minstens 2 van de toeleveringsketens in iedere delta zijn water efficiënter of vervuilen het water minder.
- Internationaal draagvlak voor de preventieve aanpak met betrekking tot waterveiligheid, mede gezien in het licht van klimaatadaptatie, is vergroot.

5. Gezamenlijke activiteiten - drie pijlers

De IWA start vanuit de uitvoering van bestaande programma's en instrumenten zoals Partners voor Water III, het Dutch Risk Reduction Team, strategische detacheringen door de ministeries, het Young Expert Programme Water (YEP), Partners for International Business (PIB), economische missies en deelname aan internationaal overleg. Dit zijn programma's en instrumenten waar de departementen al goed samenwerken. Voor de genoemde programma's is ongeveer 20 miljoen euro per jaar gereserveerd. In de komende jaren zal het Interdepartementaal Watercluster op basis van de IWA deze programma's en instrumenten op het hoofddoel van IWA: *De waterveiligheid en waterzekerheid van stedelijke delta's en toeleverende systemen, en het Nederlandse aandeel daarin, is vergroot (2016-2021), toespitsen*. In toenemende mate zullen ook andere interventies van de drie ministeries op elkaar afgestemd worden en instrumenten aan elkaar gekoppeld. Zo zal gezocht worden naar verbindingen met investeringen onder bijvoorbeeld programma voor ontwikkelingsrelevante infrastructuurprojecten (DRIVE), Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO), Faciliteit Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid (FDOV), Initiative for Sustainable Landscapes (ISLA) met de IWA-doelen. Daarnaast worden nieuwe gezamenlijke activiteiten ontplooid. De IWA zal ook nauw aansluiten bij de uitvoeringsagenda van de Topsector Water en die van andere relevante topsectoren (waaronder Logistiek, Energie, Agri & Food, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen).

Om de waterveiligheid en waterzekerheid in stedelijke delta's en de toeleverende systemen en het Nederlandse aandeel daarin te vergroten is het van belang om:

- te beschikken over ervaren mensen en vermaarde instituten die internationaal in de frontlines meedraaien in de verdere ontwikkeling van de integrale deltabenadering.
- de integrale deltabenadering te verdiepen en te verankeren in internationale afspraken, en NLse expertise op dit vlak uit te dragen.
- dat actoren in stedelijke delta's en toeleverende systemen de integrale deltabenadering verinnerlijkt hebben en toepassen, in samenwerking met Nederland.

Daarom is gekozen voor drie pijlers in de IWA.

Pijler 1: Nederland is versterkt als Centre of Excellence.

De mondiale ontwikkelingen rond stedelijke delta's en het spelersveld stellen steeds nieuwe eisen aan de Nederlandse kennisontwikkeling. Om zijn positie als internationale voorloper op het gebied van water in de wereld te behouden moet Nederland blijven investeren in kennis. De IWA bevordert daarom innovatie en kennisuitwisseling met buitenlandse partijen, aanwas van jonge waterdeskundigen met onderscheidende specialisaties, vestiging van internationale (multilaterale) waterorganisaties in Nederland en ruimte voor ondernemerschap. Nederland wil zich op de kaart zetten als 'Centre of Excellence' waar kennis, oplossingsgerichtheid, coördinerend vermogen, waterdiplomatie en leiderschap bijeenkomen.

In deze pijler zijn vier interventies voorzien:

- a) *NL innovatie en kennisontwikkeling stimuleren in samenwerking met buitenlandse partijen.* Het uitvoeren van innovatieve pilots in Nederland en het buitenland zijn het meest spraakmakend. Nederland zal een viertal nieuwe pilots en proeftuinen ontwikkelen, die de 'waterzekerheidsetalage' vormen voor buitenlandse partijen die ons land bezoeken, zoals de uitvoeringswerken van het deltaprogramma. Verder zal gezocht worden naar kennisuitwisseling met het buitenland, zowel inhoudelijk als voor wat betreft uitdagingen op het vlak van financiën, bestuur, ondernemersklimaat en samenwerking met stakeholders. Dit wordt bewerkstelligd door

het meerjarige Nationaal Kennis- en Innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK) en de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKIs) van Topsector Water (en die van andere relevante topsectoren) te koppelen aan de IWA. Voor de internationale innovatiesamenwerking in het waterdomein zijn ook de diverse Europese programma's (o.a. Horizon 2020, European Innovation Partnership Water) van belang.

- b) *Investeren in NL human capital op het gebied van water.* De IWA stimuleert de kennisinstellingen om te analyseren waar de toekomstige vraag naar Nederlandse deskundigheid m.b.t. stedelijke delta's en toeleverende systemen ligt en om op die onderwerpen studenten en docenten aan te trekken. Ook voor het opleiden van waterexperts binnen andere disciplines als agribusiness, recht en energie zal aandacht zijn. Via YEP krijgen jonge waterexperts de kans om werkervaring op te doen. IWA zal internationale kennisuitwisseling en allianties tussen waterbeheerders, kennisinstellingen en universiteiten stimuleren rondom stedelijke delta's, o.a. via UNESCO-IHE en het talentenprogramma van WetsusCampus Leeuwarden. Via social media kan het uitgebreide buitenlandse alumni netwerk effectiever worden gemobiliseerd. Bij al deze activiteiten wordt aansluiting gezocht bij de Human Capital Agenda's van Topsector Water en andere topsectoren die in uitvoering zijn, en de meer generieke inzet vanuit de overheid (met name het Techniekpact).
- c) *NL aantrekkelijk maken als vestigingsplaats voor waterinstellingen.* Nederland profileert zich internationaal op het gebied van water en daarbij past de vestiging van internationale waterinstellingen. Er zal worden gelobbyd om bijvoorbeeld opleidings- en onderzoekscentra of internationale (VN)secretariaten naar Nederland te halen. Dit vereist lange termijn financiering. Uitgangspunt is een samenwerkingsrelatie (minimaal 10 jaar) die door alle betrokken beleidsdepartementen ondersteund wordt. Voorafgaand aan de vestiging worden daarover heldere afspraken gemaakt.
- d) *Ruimte creëren voor NL ondernemerschap en actie op internationaal vlak.* Om ondernemers succesvoller te maken in het buitenland willen de betrokken departementen samen met de Topsector Water en andere relevante topsectoren ondernemerschap meer ruimte bieden. Dit gebeurt via innovatieve aanbestedingen, ontwikkeling van business modellen, steun bij consortiavorming, ruimte voor DBFM projecten, publiek-private financieringsconstructies, vroegtijdige afstemming met ontwikkelingsbanken (Wereldbank (WB), Asian Development Bank (ADB), European Investment Bank (EIB), Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO) en strategische inzet van Nederlandse instrumenten zoals programma voor ontwikkelingsrelevante infrastructuurprojecten (DRIVE), Fonds Duurzaam Water (FDW), Partners for International Business (PIB), Private Sector Development (PSD)-instrumenten en via samenwerking met bijv. de Water Alliantie. Samenwerking van Nederlandse NGOs met bedrijven rond social entrepreneurship en gebiedsgerichte benadering zal worden gestimuleerd. Handvatten worden ontwikkeld op het gebied van armoedebestrijding, gender en mensenrechten.

Succes valt af te lezen aan:

- *Nederland neemt spraakmakende, vernieuwende initiatieven op het gebied van waterveiligheid en waterzekerheid voor stedelijke delta's en toeleverende systemen*
- *Nederland is beter geëquipeerd (kennis, menskracht en financiële oplossingen) voor de veranderende uitdagingen rondom waterveiligheid en waterzekerheid*
- *Nederland wordt door buitenlandse partijen gezien als een gedegen waterpartner.*

Pijler 2: Integrale benadering voor waterveiligheid en waterzekerheid is succesvol uitgedragen

Om met de Nederlandse kennis en ervaring het verschil te kunnen maken voor stedelijke delta's elders en de mensen, die daar wonen, is het nodig dat Nederland met buitenlandse partners de integrale en preventieve aanpak continu verder ontwikkelt. Daarnaast is er behoefte aan bruikbare proposities die goed communiceerbaar zijn en als 'pakket' kunnen worden opgepakt. Proposities waar inhoudelijke en

procesmatige elementen van de integrale deltabenadering, zoals weergegeven in bovenstaande tekstbox, bijeenkomen. Deze proposities zullen worden ontwikkeld in samenwerking met de Topsector Water en andere relevante topsectoren. De proposities kunnen – onder meer via de EU - uitgedragen worden in allerlei fora, verankerd worden in internationale afspraken en instrumenten, en uitgedragen bij uitgaande en inkomende missies. De Watergezant en Nederlandse diplomatieke delegaties o.a. in de EU spelen hierbij een belangrijke rol.

In pijler 2 zijn er zes interventies:

- a) *Uitdragen van de Nederlandse expertise op het gebied van de integrale deltabenadering:* Een gezamenlijke communicatiestrategie ligt hieraan ten grondslag met communicatiemiddelen om posten en andere Nederlandse actoren internationaal goed te equiperen. De drie ministeries bereiden hun inbreng in internationale missies, fora, beurzen en conferenties via gezamenlijke instructies voor. Naast de inzet van de bewindspersonen wordt hier een vooraanstaande rol toebedacht aan de Watergezant. Deze heeft vooral een meerwaarde in gebieden en op terreinen waar nog geen bestendige relaties zijn opgebouwd en nieuwe markten moeten worden verkend en geopend.
- b) *Stimuleren van een continue ontwikkeling van de deltabenadering qua inhoud en proces:* Diverse Topsectoren werken in het kader van *Sustainable Urban Deltas* samen aan technologie-ontwikkeling. Met ontwerpwedstrijden (*Resilient Cities by Design*) ontwikkelen steden op participatieve wijze en met steun van de Nederlandse Watergezant integrale oplossingen voor de waterproblematiek in delta's. Nederland wil nauw aangesloten blijven bij de internationale kennisontwikkeling en deze mede aansturen. Daarom zal in het IWA-kader gewerkt worden aan de uitwisseling van best practices, bijv. voor laaggelegen delta's met de Delta Coalitie, voor de water-klimaat nexus met Unece-verdragstaten en het NKWK, en de innovatieprogramma's van de topsectoren. Verder is er ook aandacht voor de ontwikkeling van monitoringinstrumenten zoals de Aqueduct Global Flood Analyzer van World Resources Institute en Nederlandse instituten.
- c) *Concreet maken van de verbinding van delta's met toeleverende ketens:* water is nodig voor allerlei menselijke functies, zoals voedsel- en energieproductie, transport, industrieel gebruik. Tevens maakt water deel uit van het ecosysteem. Op het raakvlak van landbouw en water wordt ingezet op efficiënter watergebruik zoals 'climate smart agriculture', hergebruik van grondstoffen en nutriënten, en het versterken van innovatiekracht via de topsectoren. De IWA zal moeten bevorderen dat de watersector en andere sectoren concrete methoden ontwikkelen voor water-duurzame toeleveringsketens aan de snel urbaniserende delta's. Dit kan via de gebiedsgerichte benadering, belastingen, PPPs.
- d) *Verankeren van de integrale deltabenadering in internationale afspraken en instrumenten:* In het multilaterale onderhandelingscircuit zal Nederland sterk inzetten op de deltabenadering en preventieve aanpak. Dat geldt zowel de specifiek watergerichte gremia als in een bredere context (Sustainable Development Goals, Disaster Risk Reduction, OESO-aanbevelingen). Tevens zal ons land als aanjager fungeren voor een actieve Delta Coalitie.
- e) *Stimuleren van de circulaire economie:* nutriënten uit afvalwaterstromen kunnen worden opgewerkt tot grondstoffen of zelfs voedingsstoffen voor hergebruik (zoals proteïnen en vetten voor duurzame visteelt). Koelwater kan worden gebruikt voor energie. Water kan worden hergebruikt in andere productieprocessen. De watertechnologiesector zal enkele pilots internationaliseren en uitdragen, zuivering dicht bij de bron, hergebruik nutriënten en reststromen, en afkoppeling van hemelwater.
- f) *Beter benutten van EU-programma's:* Met een actievere inzet in Europese programma's, platforms en waterdiplomatieke interventies kan een groter effect van het Nederlandse IWA spoor worden bewerkstelligd. Hiermee beoogt Nederland de externe EU-agenda en de kennis- en

innovatie-agenda m.b.t. waterveiligheid en waterzekerheid in stedelijke delta's, sterker te beïnvloeden.

Succes valt af te lezen aan:

- *Nederland heeft aantoonbaar invloed op de wereldwateragenda*
- *Nederland wordt frequent ingeschakeld in internationale partnerschappen*
- *Er is mondiaal draagvlak voor de preventieve aanpak*
- *Nederland speelt een centrale rol in EU-waterprogramma's*
- *Nederland ontwikkelt nieuwe technologie voor integrale oplossingen met partners uit andere sectoren door gebruik te maken van onder andere Horizon2020 onderwerpen (energie, landbouw, grondstoffen).*

Pijler 3: Buitenlandse partijen en Nederland dragen bij aan vergroten van lokale realisatiekracht

De IWA geeft prioriteit aan de uitvoering van elementen van de integrale deltabenadering en niet zozeer aan de planfase. Voor effectieve projecten is een sterke lokale realisatiekracht nodig. Capaciteit, slimme coalities van lokale en internationale partijen, politiek en maatschappelijk draagvlak en financiering zijn de elementen van die realisatiekracht waaraan de IWA werkt. Bijvoorbeeld door waterschappen bedrijven te laten ondersteunen (Green Deal), het aanbieden van Nederlandse experts, het vroegtijdig betrekken van Internationale Financieringsinstellingen (IFI's) bij een integrale deltabenadering en lokaal ondernemerschap te stimuleren. De posten, bemand met themadeskundigen, attachés en landbouwraden, spelen hierin een belangrijke rol en werken nauw samen met overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties.

In pijler 3 zijn er vijf interventies:

- a) *Lokaal capaciteit vergroten.* Via o.a. NICHE, samenwerkingsverbanden van universiteiten, NGOs en waterschappen, en door directe (bilaterale) ondersteuning van lokale en regionale kennisnetwerken zal aan de lokale capaciteitsopbouw gewerkt worden. Dat betreft zowel capaciteit op inhoudelijk, procesmatig als op bedrijfskundig vlak. Nederlandse experts kunnen de lokale besluitvorming en uitvoering ondersteunen via detacheringen en samenwerking (Netherlands Business Support Office, YEP, DRR-team, Senior Expert Programme, detacheringen).
- b) *Lokaal ondernemerschap en activisme stimuleren.* De uitvoering van waterprojecten ligt traditioneel bij overheden óf grote private partijen, terwijl voor een integrale benadering brede samenwerking er ook oplossingen van onderaf nodig zijn. IWA stimuleert voor de stedelijke delta's afspraken over de risicodeling tussen overheid en private partijen, ondernemerschap en Publiek private partnerschappen (designcompetities, Faciliteit Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid, Fonds Duurzaam water), innovatieve contracten (Design, Build, Finance, Maintain en Operate (DBFMO)/concessiemodellen). Rijkswaterstaat en de Waterschappen hebben ervaring op dit vlak. T.a.v. de 'toeleverende systemen' wordt met name ingezet op efficiënter watergebruik in de landbouw- en drinkwatersector, climate-smart agriculture, en de kwaliteit van water en sanitatie in de stad en het deltagebied. Samenwerking met NGOs zal worden bevorderd om gelijkwaardige relaties te helpen bouwen tussen bedrijven, overheden en bevolking. Hun kritische acties zijn nodig voor duurzame toeleveringsketens en vormen een element van waterdiplomatie.
- c) *Gezamenlijk lokale financiering organiseren.* Veel goede plannen worden niet verder ontwikkeld doordat er geen zicht is op financiering. Daarom geeft de IWA prioriteit aan het onderzoeken van nieuwe financieringsvormen en het genereren van cofinanciering (leverage) voor projecten. Nederland heeft een grote reputatie op het gebied van verzekeringen, bancaire financiering, pensioenen, waterbanken; met deze instellingen, het MKB en maatschappelijke organisaties zullen opties als microkredieten en het betalen voor 'environmental services' onderzocht worden. Daarnaast zal de IWA het vroegtijdig betrekken van IFIs bij programma's bevorderen.

- d) *Slimme (internationale) coalities vormen.* De IWA initieert slimme coalities, bijvoorbeeld via de Delta Coalitie, DRR-missies, of de Watergezant voor praktische initiatieven in de stedelijke delta's en toeleverende systemen. In de IWA wordt ook de samenwerking met het postennetwerk versterkt. Er wordt gezocht naar Nederlandse deelname in grote internationale projecten, waarbij nauw zal worden samengewerkt met het attachénetwerk en strategische Europese partners. De innovatieve aanpak (2b) wordt gematcht met de inzet via de Wereldbank vanuit de Water Global Practice. Deze aanpak helpt om wereldwijd een serie van innovatieprojecten te initiëren als inspiratiebron en regionale katalysator.
- e) *Politiek en maatschappelijk draagvlak stimuleren.* Maatschappelijk draagvlak en participatie zijn cruciaal. De uiteenlopende water-gerelateerde belangen van lokale bevolking en politieke elite, buurlanden, landbouw- en drinkwaterbedrijven, mijnbouwers en boeren zouden kunnen leiden tot een impasse in de besluitvorming of zelfs tot het ontstaan van conflicten. In het kader van de IWA kunnen posten middels diplomatie de dialoog tussen betrokken instanties en watergebruikers in de stedelijke delta stimuleren. NGOs hebben een belangrijke rol in het creëren van maatschappelijk draagvlak, terwijl door de inzet van bewindslieden, overheidsfunctionarissen en/of de watergezant het politiek draagvlak kan worden vergroot. De participatieve aanpak is een kernelement van de deltabenadering.

Succes valt af te lezen aan:

- *Investerings in waterveiligheid en waterzekerheid zijn gerealiseerd met een breed lokaal draagvlak en worden duurzaam beheerd; innovaties zijn inspiratiebron geweest*
- *Betere beveiliging tegen overstromingen en verbeterde toegang tot WASH van inwoners in stedelijke delta's*
- *Agrarische productie 25% waterproductiever*
- *Grotere omzet in het buitenland*
- *Nederland is succesvol aangesloten bij buitenlandse programma's;*
- *Toename bewustwording en politiek draagvlak als onderdeel van waterdiplomatie.*

6. Afwegingskader

Het afwegingskader geeft richting aan de uitvoeringsprogramma's van het IWC en geeft het speelveld weer (de criteria) waarbinnen de interventies moeten passen. Nieuwe initiatieven worden hieraan getoetst.

- a- Urgentie m.b.t. internationale waterveiligheid en waterzekerheid:
- er ligt een maatschappelijke opgave in het kader van conflictpreventie, ramppreventie, armoedebestrijding en/of verduurzaming waterketens;
  - positieve impact op gendergelijkheid, duurzaamheid, naleving mensenrechten, maatschappelijk verantwoord ondernemen en goed bestuur;
  - zicht op meetbare impact op waterveiligheid en waterzekerheid.
- b- Nederland maakt (het) verschil:
- de waterproblemen sluiten aan bij de Nederlandse expertise;
  - Nederlandse inzet leidt tot transitie in aanpak;
  - er is een goede uitvalsbasis voor samenwerking daar: ambassade, experts, MoU's, programma's en netwerken ter plaatse.
- c- De vraag in het land/de delta/het internationale forum:
- er is aantoonbare politieke interesse om met Nederland samen te werken en te investeren in de uitvoering met eigen middelen;
  - additionele financiële middelen voor de uitvoering kunnen worden gemobiliseerd;
  - er is een maatschappelijk draagvlak.

- d- Meerwaarde voor Nederland (profilering, verdienkansen, geopolitiek, versterking thuisbasis):
- er is zicht op handel, investeringen en opdrachten;
  - Nederland leert en bouwt aan zijn expertpool en innovatiekracht;
  - geopolitiek belang voor Nederland;
  - mogelijkheden voor Nederland om zich internationaal te profileren op water (resultaten).
- e- Samenwerking hier:
- de drie ministeries en de mede-overheden hebben elkaar nodig en meerwaarde wordt gecreëerd door synergie;
  - financiering en mensen voor follow-up beschikbaar bij de drie ministeries.

7. Tijdpad en Budget

In aansluiting op het Nationaal Waterplan II heeft deze IWA een tijdpad van 2016 tot 2019 met een doorkijk naar 2021. Een evaluatie zal in het 3e jaar (2018) plaatsvinden. Het Interdepartementale Watercluster stelt ieder jaar een jaarplan op met daarin en lijst concrete activiteiten, de aanwijzing van trekkers, en een bijbehorend budgettair plan.

Voor de financiering van de IWA is deels een eigen budget beschikbaar, deels moet dit door synergie met diverse bestaande programma's tot stand komen (voor wat betreft de publieke bekostiging). Het ligt voor de hand, dat hierbij naar een optimalisatie van bestaande middelen wordt gestreefd door o.a. collectief te programmeren. Verder wordt ingezet op financieringsvormen waarbij publieke en private financiering worden gecombineerd.

Het programma "Partners voor Water 2016-2021" zal als centraal en verbindend element fungeren voor de IWA, en levert het kernbudget. Het 6 jarig programma heeft een totaal budget van ca. € 51 miljoen. Indien aanvullend budget noodzakelijk en effectief wordt geacht dan kan dit op de volgende wijzen worden geagendeerd:

- Indirect, door middelen uit het DGIS-IGG budget (bijv YEP, IGRAC, IRC) of EZ-budget (bijv innovatie-agenda's, bijdragen voor Europese samenwerking; kennisinstituten en Innovatie attaché's) of IenM (bijv internationale programma's) die al gepland en gebudgetteerd zijn in het IWA kader op te nemen en synergie te benutten;
- Direct door verzoeken tot aanvulling vanuit IenM, EZ of ODA-middelen.

Het Interdepartementale Watercluster stuurt er actief op dat bestaande middelen optimaal benut worden voor de IWA-doelen. Dit kan gaan om programma's als NICHE-Nuffic (€30 mln. per jaar); DRIVE; Programma voor Duurzaam Land- en Waterbeheer; maar ook inzet van instellingen zoals FMO. Optimalisatie kan ook bereikt worden het instrumentarium gericht in te zetten op kansrijke waardeketens (pilot Vietnam en Bangladesh). Daarnaast zal Nederland trachten invloed uit te oefenen op projectformulering en leningen van IFI's en investeringsbanken.

Een belangrijke ambitie in budgettair opzicht is het vinden van leverage met private middelen. Ook in het kader van het klimaatbeleid staat dit op de agenda. Omdat vanuit IWA gewerkt wordt aan klimaatadaptatie in ontwikkelingslanden en aan verduurzaming van aanvoerketens, kunnen de investeringen meetellen in de klimaatfinancieringsdoelstellingen. Het Interdepartementaal Watercluster zal daarom werken aan de ontwikkeling van financieringsmechanismen en de inzet van innovatieve financieringsinstrumenten (blending) op basis van o.a. afgeschermd (ringfenced) water-tariefinkomsten. De IWA zal zich niet vastleggen op specifieke resultaten op dit vlak omdat het nog onzeker is in hoeverre deze private financiering tot stand zal komen.

Bijlage i:

Verklarende lijst van afkortingen

ADB	Asian Development Bank
BRICS	Brazilië-Rusland-India-China-Zuid Afrika
BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
DBFM	Design, Build, Finance and Maintain contract
DGIS	Directoraat Generaal Internationale Samenwerking
DRIVE	Developmentally Relevant Infrastructure Investment Vehicle (opvolger ORIO instrument).
DRR	Disaster Risk Reduction faciliteit
EDEO	Europese Dienst voor Extern Optreden
EIB	Europese Investeringsbank
EU	Europese Unie
FDOV	Faciliteit Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid
FDW	Fonds Duurzaam Water
FMO	Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden
G2G	Government to Government
IDH	Initiatief Duurzame Handel
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IFI	International Financial Institute
IGRAC	International Groundwater Resources Assessment Centre
IWA	Internationale Waterambitie
IWC	Interdepartementaal Watercluster
IWRM	Integrated Water Resources Management
MER	Milieu Effecten Rapportage
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MoU	Memorandum of Understanding
NGOs	Non-Governmental Organisations
NICHE	The Netherlands Initiative for Capacity development in Higher Education
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
ODA	Official Development Aid
OS	Ontwikkelingssamenwerking
PvW	Partner voor Water Instrument
RCbD	Resilient Cities by Design
SDGs	(UN) Sustainable Development Goals
TSW	Top Sector Water
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNWC	United Nations Water Courses Convention
WASH	(UN) Water, Sanitation and Hygiene
WB	World Bank
WBG/GWP	World Bank Group/ Global Water Practice
WIN	Water Innovation Network
WIX	Water Internationaal Instrument (opvolger Partners voor water 3)
WRI	World Resources Institute
YEP	Young Expert Programme

Bijlage ii: Overzicht van activiteiten in de drie IWA-pijlers

Pijler 1		Nederland is versterkt als <i>Centre of Excellence</i>	
<i>Interventies-maatregelen:</i>		<i>Bijbehorende concrete activiteiten:</i>	
1.1	NL innovatie en kennisontwikkeling stimuleren, in samenwerking met buitenlandse partijen	1.1.1	Ontwikkelen van 4 proeftuinen, inspirerende en innovatieve pilots en living labs geschikt voor toepassing in NL en internationaal
		1.1.2	Stimuleren van kennisontwikkeling en innovaties in samenwerking met andere landen
		1.1.3	Verkennen samenwerking met het Nationaal Kennis- en Innovatieprogramma Water en Klimaat en Topconsortia voor Kennisontwikkeling en Innovatie Topsector Water.
1.2	Investeren in NL human capital op gebied van water, met speciale aandacht voor stedelijke delta's en toeleverende systemen	1.2.1	Opleiden van meer NLse waterexperts, ook binnen andere sectoren als agri, recht, economie
		1.2.2	Aantrekken van internationale studenten, docenten en experts en stimuleren van kennisuitwisseling en internationale allianties tussen waterspecialisten, waterbeheerders, kennisinstututen en universiteiten (o.a. UNESCO-IHE, Wetsus, etc)
		1.2.3	Kansen bieden aan jonge experts via YEP
		1.2.4	Alumni-netwerk beter ontsluiten (o.a. UNESCO-IHE)
1.3	NL aantrekkelijk maken als vestigingsplaats voor waterinstututen	1.3.1	Naar NL halen van internationale waterinstututen zoals opleidings- en onderzoekscentra evenals internationale secretariaten
1.4	Ruimte creëren voor NL ondernemerschap en actie op internationaal vlak	1.4.1	Vanuit de Topsectoren slimme coalities vormen gericht op succesvolle internationale waardeketens van bedrijven, MKB, NGOs, kennisinstellingen en overheden
		1.4.2	Stimuleren van innovatieve en totaaloplossingen vanuit het bedrijfsleven (MKB)
		1.4.3	Praktische proposities ontwikkeld (technisch, processen) voor communicatie met investeerders
		1.4.4	Debat met NLse maatschappelijke organisaties stimuleren rond gebiedsgerichte dtabenadering
		1.4.5	Opties om binnen bedrijfsleven instrumenten als DRIVE, FMO, de focus op stedelijke delta's en toeleverende systemen te versterken
		1.4.6	Private sector en overheid ontwikkelen samen businessmodellen en financieringsconstructies incl. verdienmodellen
		1.4.7	Met topsector en NGOs handvatten ontwikkeld voor gender en mensenrechten bij grote projecten
		1.4.8	Economisch duurzame gebiedsgerichte oplossingen ontwikkeld om de leefbaarheid in deltaregio's te vergroten (bijv. schoon, slim en veilig varen)
Pijler 2		Integrale benadering voor water- en klimaatvraagstukken is succesvol uitgedragen	
<i>Interventies-maatregelen:</i>		<i>Bijbehorende concrete activiteiten:</i>	
2.1	Nederlandse expertise integrale dtabenadering uitdragen	2.1.1	Goed equiperen van Permanente Vertegenwoordigingen en Nederlandse actoren bij internationale organisaties en NGO's (o.a. communicatiemiddelen)
		2.1.2	Organiseren van gezamenlijke watermissies en actief deelnemen aan internationale fora, beurzen en, oa door watergezant en bewindspersonen (waterdiplomatie, Holland branding)
		2.1.3	Beïnvloeden IFI's (o.a. WBG/GWP, EIB) via o.m. deelname aan partnerschappen
2.2	Stimuleren continue ontwikkeling dtabenadering qua inhoud en proces	2.2.1	Best practices identificeren en uitwisselen
		2.2.2	Nationale en internationale kennisagenda verbinden door onderzoeksfocus op specifieke onderdelen van SDGs of Topsectoren, in samenwerking met NKWK

	2.2.3	Benutten denktanks als WRI, WIN en TI als input voor doorontwikkeling deltabenadering en ontwikkeling en uitdragen van o.a. Data en monitoring instrumenten
2.3	Verbinding delta's met toeleverende ketens concreet maken	2.3.1 Nexusbenadering water-voedsel-energie-transport-klimaat-ecosysteem internationaal mee-ontwikkelen 2.3.2 (Top)sectoren Water, Energie, Agri & Food, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen in NL en internationaal bijeenbrengen en interacties inzichtelijk maken
2.4	Integrale deltabenadering –en met name het preventieve aspect– verankerd internationale afspraken en instrumenten	2.4.1 Mede-ontwerpen van internationale instrumenten als SDG monitoring instrumentarium, OESO richtlijnen, en klimaatagenda 2.4.2 Promoten toetreding tot en bijdragen aan uitvoering van internationale waterverdragen (UNWC, UNECE-Water Convention) 2.4.3 Internationale samenwerking in prioritaire deltalanden en steden aanjagen via oprichting van een actieve Deltacoalitie
2.5	Water als drager van de circulaire economie	2.5.1 De circulaire economie verbinden aan stedelijke Delta's. Actief vormgeven van beleidsplannen om circulaire economie mogelijk te maken en om teruggewonnen componenten te mogen hergebruiken 2.5.2 Programma voor nutriënten (fosfaat en nitraat) uit stedelijke omgeving terugbrengen naar landbouw en voorkomen eutrofiering Delta en kustgebieden. 2.5.3 Industrieën in de Delta helpen in hergebruik reststromen en sluiten kringlopen. 2.5.4 Waterzuiveringen en sanitatie meer vormgeven volgens nieuwe inzichten. Minder water als transportmiddel, zuivering dicht bij de bron en afkoppeling hemelwater.
2.6	EU-programma's beter benutten	2.6.1 Via EU programma's en platforms samenwerking met opkomende economieën langs EU-lijn vorm te geven, zoals via EU China Water Platform. 2.6.2 Ondersteunen van EDEO in waterdiplomatie-missies, 2.6.3 Samenwerking zoeken met andere EU-partners in onderzoekprogramma's als Horizon 2020 2.6.4 Actieve inbreng realiseren in externe programma's als EU-WASH 2.6.5 Europese onderzoekssamenwerking en totstandkoming ERA op gebied van Watertechnologie vormgeven.

Pijler 3		Buitenlandse partijen en Nederland dragen bij aan vergroten van lokale realisatiekracht
<i>Interventies:</i>		<i>Bijbehorende concrete activiteiten:</i>
3.1	Lokaal capaciteit vergroten	3.1.1 Lokale en regionale trainingsinstituten en kennisnetwerken versterken m.b.t. waterexpertise en governance (via waterschappen, NICHE, Commissie MER, universiteiten en NGOs) 3.1.2 NLse experts (o.a. van waterschappen, NGOs en bedrijven) ondersteunen lokale besluitvorming en uitvoering: detacheringen, Netherlands Business Support Offices, DRR-team, YEP
3.2	Lokaal ondernemerschap en actie stimuleren	3.2.1 Stimuleren van innovatie en ondernemerschap via designcompetities in de regio, FDOV, FDW en ondersteuning van bedrijven door waterschappen (Green Deal) 3.2.2 Publiek-private samenwerking stimuleren (terugverdien-model) 3.2.3 Betrekken NGOs bij NLse projecten in de vorm van consulteren, adviseren, participeren
3.3	Gezamenlijk lokale financiering organiseren bij uitvoering deltaprojecten	3.3.1 Innovatieve financieringsvormen ontwikkelen i.s.m. klimaatcommunity 3.3.2 Vroegtijdig betrekken van IFI's bij integrale gebiedsbenadering

		delta's
		3.3.3 Koppeling zoeken met FMO, DRIVE, DSO-partnerschappen, pensioenfondsen, klimaatfondsen, IDH en andere financieringsinstrumenten
3.4	Slimme (internationale) coalities vormen	3.4.1 Lokale aanpak stimuleren vanuit de Delta Coalitie gericht op de prioritare deltalanden en steden 3.4.2 Opzetten van een of twee nieuwe coalities per delta voor initiatieven rond bijv. DRR, water-landbouw nexus, maritieme toeleveringsketen 3.4.3 De posten equiperen en stimuleren NLse deelname aan internationale coalities voor sleutelprojecten 3.4.4 Nauwe samenwerking met EU zoeken en andere likeminded partners in de regio, maar ook B(R)ICS 3.4.5 Een duurzame structuur neerzetten voor participatie vanuit het bedrijfsleven vanuit zowel de NLse- als lokale kant
3.5	Politiek en maatschappelijk draagvlak stimuleren (diplomatie)	3.5.1 Lokale bestuurders inspireren voor Dutch Delta Approach via gezamenlijke missies, watergezant, posten, alumni 3.5.2 Stimuleren van dialoog en afspraken op lokaal, nationaal en regionaal niveau tussen betrokken instanties en watergebruikers 3.5.3 Faciliteren lokale/regionale afspraken waar deze nodig zijn voor 'level playing field', inspraak, duurzaamheidscriteria 3.5.4 Ondersteunen van watergerelateerde mediation en conflict management 3.5.5 Ondersteunen van de Nederlandse maritieme sector in het buitenland